

VISIE DIGITALE GELETTERDHEID

SAMENWERKEN
AAN DIGITALE
GELETTERDHEID

ZO KRIJGT DIGITALE
GELETTERDHEID EEN PLEK
IN HET ONDERWIJS

Handvatten voor de praktijk

VOORWOORD

KINDEREN EN JONGEREN DIE NIET DIGITAAL VAARDIG ZIJN, ZIJN DE ANALFABETEN VAN DE TOEKOMST.

Kinderen en jongeren die niet digitaal vaardig zijn, zijn de analfabeten van de toekomst. Daarom is het heel belangrijk dat digitale geletterdheid een vaste plek in het onderwijs krijgt. In deze visie beschrijven we welke stappen scholen en bibliotheken kunnen zetten om dit te bereiken.

De jeugd groeit op in een mediarijke samenleving vol met nieuwe technologieën die elkaar razendsnel opvolgen. Een wereld zonder internet hebben ze nooit gekend. Maar dat maakt nog niet dat ze automatisch ook goed met al die media en technologieën om kunnen gaan. Net als lezen, schrijven en rekenen moeten ook digitale vaardigheden aangeleerd worden. Ouders, scholen en bibliotheken spelen hierin een belangrijke rol.

Hoewel er steeds meer aandacht is voor digitale geletterdheid, worstelt het onderwijs er ook mee. Hoe zorg je ervoor dat er in het curriculum structureel aandacht besteed wordt aan digitale geletterdheid? En hoe wordt het onderdeel van het schoolbeleid? Met deze visie geven we antwoord op deze, en vele andere vragen.

Ingrid de Jong - projectleider Mediawijsheid bij Cubiss

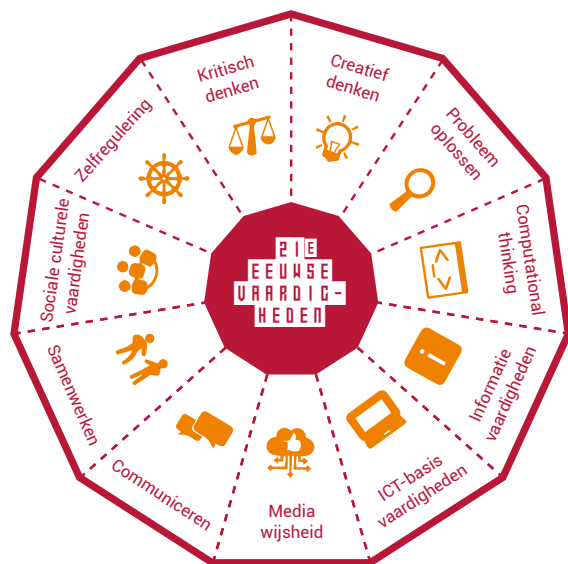

DE TERMEN
ONTRAFELD

OM SUCCESVOL DEEL TE NEMEN
AAN DE MAATSCHAPPIJ
ZIJN ANDERE VAARDIGHEDEN
NODIG DAN VORHEEN

WAT ZIJN 21^E EEUWSE VAARDIGHEDEN?

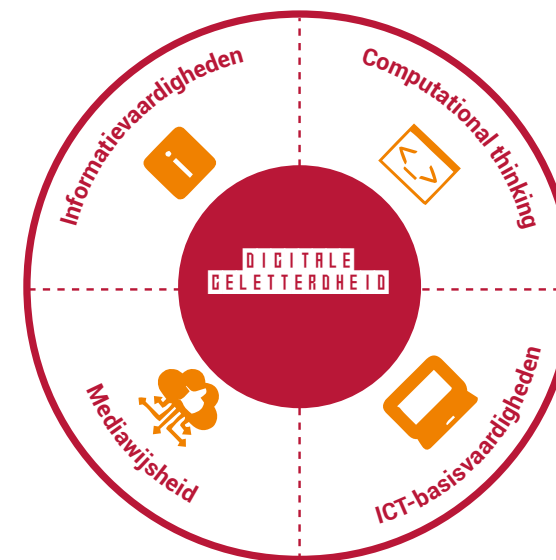
De 21^e eeuwse vaardigheden, of 21st century skills, zijn competenties die leerlingen nodig hebben om succesvol deel te nemen aan de maatschappij. Het model bestaat uit 11 vaardigheden.

WAT IS DIGITALE GELETERDHEID?

Onder digitale geletterdheid vallen vier verschillende 21^e eeuwse vaardigheden:

- ICT-basisvaardigheden: kennis hebben van standaard software en veilig kunnen internetten.
- Informatievaardigheden: leren hoe je informatie moet zoeken selecteren, verwerken en gebruiken.
- Mediawijsheid: bewust, kritisch en actief omgaan met media.
- Computational thinking; begrijpen hoe informatie tot stand komt zodat je computers kunt gebruiken om problemen op te lossen.

VOER DIGITALE GELETERDHEID DOOR IN ALLE HAARVATEN VAN DE SCHOOL EN BETREK IEDEREEN DAARBIJ. MAAK VAN LEERLINGEN KRITISCHE DENKERS EN LEER ZE SLIM EN VERANTWOORD OMGAAN MET MEDIA EN TECHNOLOGIE.

EEN WERELD
IN BEWEGING

HANDIG ZIJN MET COMPUTERS
MAAKT IEMAND NIET AUTOMATISCH
OOK MEDIAWIJS

De vraagstukken waar het onderwijs mee te maken heeft zijn niet nieuw, de context van de 21^e eeuw wel. Om actief mee te doen aan de samenleving zijn andere vaardigheden nodig dan vroeger. Nieuwe technologieën volgen elkaar razendsnel op en media zijn overal en altijd aanwezig. Dat vraagt nogal wat van onze jeugd. Van kinderen en jongeren wordt verwacht dat ze probleemoplossend en analytisch kunnen denken, kritisch en creatief zijn.

Ook het onderwijs verandert. De focus ligt niet alleen op het overbrengen van kennis. Digitale geletterdheid gaat ook over houding en gedrag. Scholen zijn zich ervan bewust dat digitale geletterdheid een plek in het curriculum moeten krijgen. Maar hoe je dat doet, is nog best ingewikkeld. Zo wordt bij de term mediawijsheid vaak gedacht aan ICT. Maar handig zijn met computers maakt iemand niet automatisch mediawijs, laat staan digitaal geletterd.

De digitale wereld biedt ontzettend veel kansen. Informatie is nog nooit zo toegankelijk geweest. Tegelijkertijd is kennis steeds sneller achterhaald. Dit vraagt om een kritische houding en het stellen van vragen als: Wat is (nep)nieuws? Wanneer is iets reclame? En wat is het verschil tussen een feit en een mening? Daarnaast is het ook belangrijk dat kinderen en jongeren zich bewust zijn van de gevolgen van hun mediagedrag. Voor henzelf en voor anderen. Hoe kun je media handig inzetten om je doelen te bereiken? Welke informatie deel je? Wat betekenen al die snelle technologische veranderingen voor onze maatschappij?

Houding en gedrag verander je door te doen. Door kinderen zelf te laten onderzoeken, ontdekken, ontwerpen, ondernemen en organiseren. Met elkaar, met docenten, met experts of met een bibliotheekmedewerker. Zo doen zij de vaardigheden op die ze nodig hebben om goed te kunnen functioneren en participeren in de huidige én toekomstige maatschappij.

ZO LEG JE DE LINK NAAR DIGITALE GELETTERDHEID

Door digitale geletterdheid een vaste plek in het onderwijs te geven zorgen we ervoor dat kinderen en jongeren hun kansen in de digitale wereld optimaal kunnen benutten. Zo worden ze uiteindelijk zelfredzame burgers die kritisch en actief mee kunnen doen in de samenleving. Maar hoe pak je dat aan?

KIES DE JUISTE ROUTE

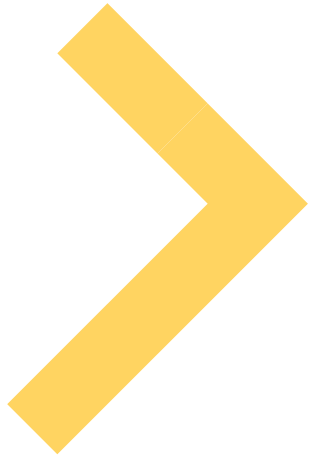
KENNIS, HOUDING & GEDRAG

GEEF HET EEN PLEK

WERK SAMEN

KIES DE JUISTE ROUTE

Allereerst is het belangrijk om de juiste route uit te stippelen. Deze route bestaat uit vijf bouwstenen die met elkaar in verbinding staan. Als startpunt is het belangrijk om te kijken waar jouw school op dit moment staat. Inventariseer per bouwsteen wat jouw school al doet. Dan zie je vanzelf waar het zwaartepunt ligt en waar je nog aan moet werken. Bepaal vervolgens waar je heen wilt gaan.

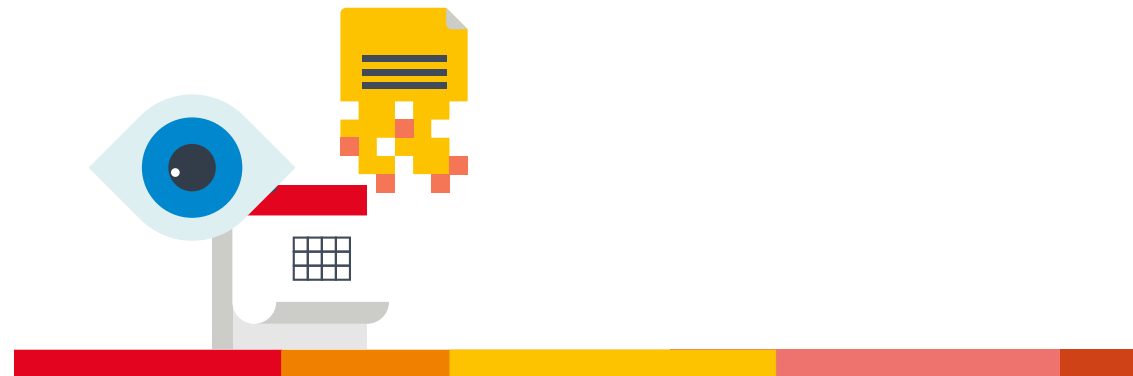
VISIE & BELEID

INFORMATIE & INSPIRATIE

PROFESSIONALISERING

PRODUCTEN & ACTIVITEITEN

MONITORING

KIES DE JUISTE ROUTE

VISIE & BELEID

Een visie op digitale geletterdheid geeft aan wat je doel is op de lange termijn. Het is een kijk op de wereld van nu en de kansen in de toekomst. Uit een visie volgt beleid. Hierin staat welke stappen gezet moeten worden om de doelen uit de visie te bereiken. Zorg er dus voor dat er een duidelijke visie op digitale geletterdheid in het schoolplan staat en dat daar ook beleid aan gekoppeld is.

INFORMATIE & INSPIRATIE

Om onderwijsorganisaties en -professionals in beweging te krijgen is de juiste informatie en inspiratie nodig. Leraren hebben de juiste kennis nodig die ze weer kunnen inzetten in de praktijk.

PROFESSIONALISERING

De sterk veranderende mediarijke samenleving stelt nieuwe eisen aan onderwijsprofessionals. Mogelijk hebben een aantal leraren behoefte aan bij- of nascholing.

BEWEGING

BORGEN VAN CONTINUÏTEIT

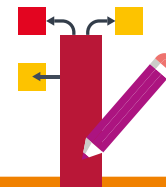

KANSEN IN DE TOEKOMST

NIEUWE EISEN PROFESSIONALS

ONTWIKKELEN VAARDIGHEDEN PROFESSIONALS

ONLINE WORKSHOPS

TIP!

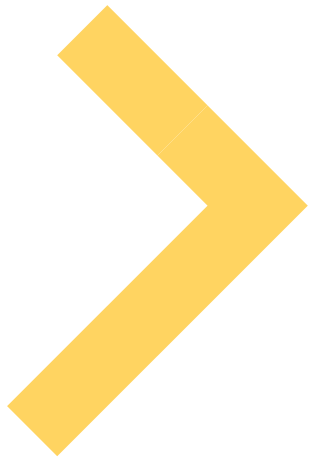
Zorg ervoor dat aan alle vier onderdelen van digitale geletterdheid voldoende aandacht wordt gegeven op school.

TIP!

Geef leraren die al digitaal geletterd zijn de ruimte om andere leraren te inspireren.

TIP!

Er zijn veel online workshops waarmee leraren hun kennis bij kunnen spijkeren.

KIES DE JUISTE ROUTE

PRODUCTEN & ACTIVITEITEN

Om in de lespraktijk concreet invulling geven aan een of meerdere digitale vaardigheden zet je producten en activiteiten in.

INZETTEN EDUCatieve PRODUCTEN EN ACTIVITEITEN

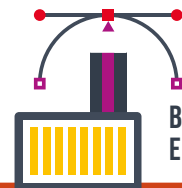

TIP!
Kijk kritisch of de bestaande lesmethodes voldoende aandacht besteden aan digitale vaardigheden.

MONITORING

Het monitoren en evalueren van alle inspanningen rondom digitale geletterdheid maakt resultaten inzichtelijk en zorgt ervoor dat activiteiten waar nodig kunnen worden bijgestuurd en aangescherpt.

MONITOREN EN EVALUEREN

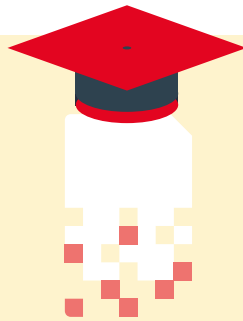
BIJSTUREN EN AANSCHERPEN

TIP!
Meet hoe het nu staat met de digitale geletterdheid van leraren en gebruik dat als startpunt.

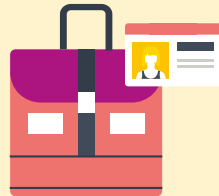

KENNIS, HOUDING & GEDRAG

Bij het aanleren van digitale vaardigheden gaat het niet alleen over kennis, maar ook over houding en gedrag. Niet alleen bij leerlingen, ook bij leraar.

**AANDACHT
VOOR DIGITALE
GELETTERDHEID**

**NIEUWE
PROFESSIONALITEIT
VAN LERAREN**

**STIMULEREN
GEWENSTE HOUDING
VAN LERAREN**

**VAN CONSUMENT
NAAR PRODUCENT**

De sociale omgeving is vaak van grote invloed op het gedrag van leraar en leerling. Wat doen andere leraren? Wat gebeurt er aan het thuisfront? Bij vriendjes en vriendinnetjes? Op straat? Ga het gesprek aan met leerlingen en deel ervaringen met collega's. Kijk ook eens wat andere scholen doen op het gebied van digitale geletterdheid en leer van elkaar.

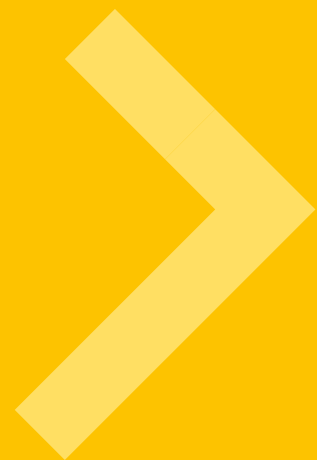
Aandacht voor- en kennis van- digitale geletterdheid binnen het onderwijs moet vanzelfsprekend zijn. Media en technologie zijn en blijven onderdeel van onze maatschappij. Dit vraagt om goed opgeleide leraren die hun leerlingen goed kunnen begeleiden.

Maakonderwijs is een middel om te werken aan digitale vaardigheden. Door zelf iets te maken leren kinderen belangrijke vaardigheden zoals creativiteit, samenwerken en kritisch nadenken. Zo veranderen ze van consument naar producent.

Tegelijkertijd gaat het bij zowel leraren als leerlingen om het veranderen van houding en gedrag. En dat kost tijd.

Schoolbesturen en directies spelen hier natuurlijk ook een belangrijke rol in. Ze moeten drempels wegnemen en ruimte voor digitale geletterdheid inruimen in visie en beleid. Idealiter komt de positionering van digitale geletterdheid in het onderwijs zowel van bovenaf als vanuit de leraren zelf tot stand.

GEEF HET EEN PLEK

DIGITALE GELETTERDHEID ALS APART VAK

Het is het makkelijkst om te starten met digitale geletterdheid als apart vak. Dit vak wordt gegeven door een docent mediawijsheid of digitale geletterdheid. In dit vak komen de 21^e eeuwse vaardigheden aan bod. Het is belangrijk om daarbij zowel naar de persoonlijke als naar de maatschappelijke context te kijken.

DIGITALE GELETTERDHEID ALS ONDERDEEL VAN EEN VAK

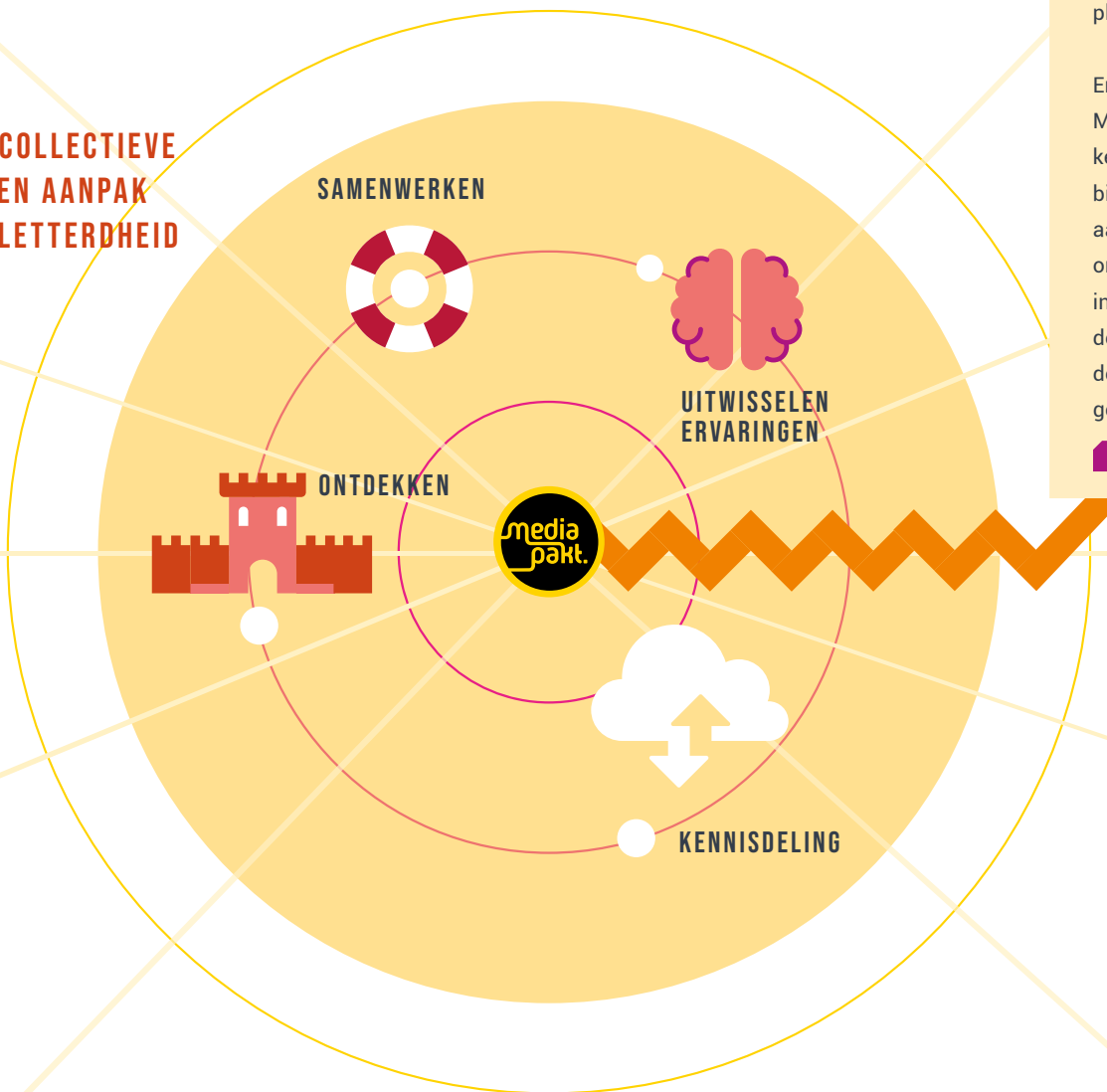
Daarnaast is het belangrijk om digitale geletterdheid onderdeel te maken van alle andere vakken. Hiervoor heb je mediawijze leraren nodig die digitale geletterdheid kunnen integreren in hun eigen vak- of beroepscontext.

DIGITALE MEDIA EN
TECHNOLOGIE ZIJN NIET
MEER WEG TE DENKEN
UIT HET DAGELIJKS LEVEN.
NET ALS LEZEN, REKENEN
EN SCHRIJVEN ZOU HET
IN ALLE VAKKEN TERUG
MOETEN KOMEN.

WERK SAMEN

**VERGROTEN COLLECTIEVE
KENNIS IN EEN AANPAK
DIGITALE GELETERDHEID**

Een gezamenlijke inspanning zorgt voor een groter bereik, een beter resultaat en een grotere kans van slagen. Door samen te werken, samen te ontdekken en samen kennis en ervaring te delen krijgt digitale geletterdheid een vaste plek in het onderwijs.

En juist daarom heeft Cubiss Brabant MediaPakt opgericht. MediaPakt is een kennisnetwerk voor en door onderwijs- en bibliotheekprofessionals. Organisaties die zijn aangesloten bij MediaPakt hebben de ambitie om digitale geletterdheid een structurele plek in het onderwijs te geven. We versterken elkaar door samen te werken en kennis te delen. Het doel: onderwijs handvatten geven om de digitale geletterdheid van leerlingen te vergroten.

www.mediapakt.nl

KENNISNET

Samen met het onderwijs ontwikkelt, duidt en verspreidt Kennisnet kennis over het effectief en efficiënt gebruik van ict, het uitbouwen van de 21 eeuwse vaardigheden en het inzetten van eigentijdse leermiddelen. Kennisnet wordt gesubsidieerd door het ministerie van OCW.

VO-RAAD

In het sectorakkoord dat de VO-raad (de sectororganisatie voor het voortgezet onderwijs) heeft gesloten met het ministerie en sociale partners zijn vijf ambities geformuleerd: leerling centraal, eigentijds onderwijs, brede vorming, verbinding en professionele school als lerende organisatie. Van hieruit is aandacht voor digitale geletterdheid geïnitieerd via onder andere Onderwijs2032 en curriculumontwikkeling.

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

20 september 2016 - In de visie 'Mediawijsheid en de openbare bibliotheek: van warenhuis naar wegwijzer tot werkplaats' benoemt de Koninklijke Bibliotheek (KB) de ambities en doelstellingen rond mediawijsheid voor de periode 2016-2018.

PO-RAAD

De PO-Raad (de sectororganisatie voor het primair onderwijs) onderschrijft het belang van digitale vaardigheden bij basisschoolleerlingen. De PO-Raad vindt dat de regie voor het op brede wijze invoeren van digitale geletterdheid bij het onderwijs moet liggen. Als leraren zelf digitaal geletterd zijn, zijn ze in staat keuzes te maken voor hun leerlingen.

MEDIAWIJZER.NET

Mediawijzer.net is het Nederlandse netwerk voor mediawijsheid, in 2008 opgericht op initiatief van de Ministeries van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en Jeugd en Gezin. Het doel van Mediawijzer.net is om alle kinderen en jongeren in Nederland in staat te stellen mediawijs te leven. Bij het netwerk zijn meer dan 1100 organisaties, bedrijven, zelfstandig professionals en instellingen op het gebied van mediawijsheid aangesloten.

SLO

Om optimaal mee te kunnen doen in de samenleving vol media is mediawijsheid onmisbaar, vindt SLO, het nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling. Het vinden van een baan, jezelf ontwikkelen en scholen, sociale contacten onderhouden, gezond blijven en zelfs gelukkig worden: voor al deze zaken zal het steeds belangrijker worden dat mensen de mogelijkheden van nieuwe mediatoepassingen weten te benutten – en soms ook juist weten te weerstaan.

CURRICULUM.NU

Negen ontwikkelteams, bestaande uit leraren en schoolleiders uit het primair en voortgezet onderwijs, werken in stappen toe naar de actualisatie van het curriculum. Voor de leergebieden Nederlands, Engels / Moderne vreemde talen, Rekenen & Wiskunde, Digitale geletterdheid, Burgerschap, Bewegen & Sport, Kunst & Cultuur, Mens & Maatschappij en Mens & Natuur. In verschillende stappen beantwoorden de teams de vraag wat leerlingen zouden moeten kennen en kunnen en uiteindelijk wat er tot het onderwijscurriculum zou moeten behoren.

EEN NETWERK DAT
WERKT AAN DIGITALE
GELETTERDHEID

Colofon

Deze publicatie is een initiatief vanuit het project Vergroten Mediawijsheid dat Cubiss Brabant uitvoert in opdracht van de Provincie Noord-Brabant.

Auteurs | Ingrid de Jong, Mirjan Albers, Sophie Vijgen en Daniëlle Vink

Met dank aan | Joris Nelissen, De Nieuwste School |

Sandra van Bruinisse, NOBB | Tessa van Zadelhoff,

Warempel onderwijsinnovatie | Toon Kloet, KOAV |

Nieke Geschiere en Marjan Middelkoop, Cubiss

Redactie | Swaans Communicatie

Ontwerp | Studio Droombeeld

Meer informatie?

educatie@cubiss.nl

Mede mogelijk gemaakt door Provincie Noord-Brabant

Versie augustus 2018

Provincie Noord-Brabant